

УДК 37(092)(460)

Зайченко Н. І.

докт. пед. наук, професор, професор кафедри
соціальної роботи та освітніх і педагогічних наук
Національний університет “Чернігівський колегіум”
імені Т. Г. Шевченка

ORCID <https://orcid.org/0000-0002-4961-4711>

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ІДЕЯ МАРІЇ КАРБОНЕЛЬ

Видатна іспанська педагогиня Марія Карбонель (Maria Carbonell у Sanchez) (27.04.1852, Валенсія – 27.08.1926, Валенсія) зіграла одну з ключових ролей у становленні модерної соціальної педагогіки у Королівстві Іспанія на межі XIX – XX століть. Освітянка викладала в учительських школах Валенсії і Гранади, була активною учасницею багатьох педагогічних конгресів (Валенсія, 1886, 1902; Париж, 1908; Сарагоса, 1909; Брюссель, 1910) [1].

У численних публікаціях 1890–1920-х років (особливо в журналі “Сучасна школа”), у лекційних дискурсах, у виступах на наукових й освітянських зібраннях Марія Карбонель обстоювала новітні соціально-педагогічні ідеї про суспільний характер школи, народне просвітництво як провідний фактор національного регенераціонізму, жіночу освіту як рушій соціального прогресу тощо.

Наприклад, у статті “Виховна школа” (La Escuela Moderna, 1892) [2] вона зауважувала, що натеper в Іспанії школі складно виконувати свої суспільні завдання та стати по-справжньому соціальною й цивілізаційною інституцією. Проте саме школі належить вести за собою відродження суспільства; навчати життю, любові та братерству; забезпечити суспільство здоровими й корисними членами, а батьківщину – досконалими громадянами.

У доповіді у Валенсійському атенеї 27 травня 1899 року, про що йшлося у червневому номері часопису “Сучасна школа” (La Escuela Moderna, 1899) [3], Марія Карбонель наголошувала: “Усі ми прагнемо до радикального перетворення, всі бажаємо нової Батьківщини, фенікса, який воскресає з власного попелу. Саме ті, хто шукають цих

результатів у дослідженні складних проблем, які містяться у вихованні, йдуть істинним та вірним шляхом” [3, с. 408].

Ця доповідь педагогині – оригінальний філософський роздум про долю і прийдешнє Іспанії. Марія Карбонель доводила, що кожному народові властиві свої душа, темперамент, колективні почуття та уявлення, які формуються у нових людських поколінь завдяки освіті та культурі. По суті освітянка обґрунтовувала головну формулу модерної соціальної педагогіки про необхідність конститування колективної свідомості в суспільстві.

У лекційному дискурсі “Соціальна педагогіка. Знання. Наука та життя” [4] у тому ж Валенсійському атенеї у квітні 1913 року Марія Карбонель роз’яснювала призначення модерної соціальної педагогіки. Лекторка стверджувала, що в сучасному суспільстві соціальна педагогіка набуває все більш значущої ролі, оскільки спрямовується на виконання складнішого завдання, ніж індивідуальна педагогіка, – сформувати особистість у численних суспільних зв’язках. Відмітила Марія Карбонель і прогресивний характер соціальної педагогіки в тому, що та “покликана оголосити війну з усіляким убозтвом – природнім, розумовим, духовним, і поширити світло ідей та знання” [4, с. 825].

У публікації “Небезпеки колективного навіювання” (La Escuela Moderna, 1915) [5] освітянка продовжувала розмислювати стосовно впливу соціального середовища на людину. Вона зазначала: “Вплив країни, стану культури, сім’ї та соціальних відносин може бути сприятливим для вдосконалення людини, проте він також може зашкоджувати її моральній особистості. Навіть ті, хто має найчесніший характер та найнезалежніше становище, жертвують чимось із того, що становить їхню власну сутність, заради схвалення, оплесків та похвали оточуючих” [5, с. 504].

На думку Марії Карбонель, починаючи зі школи, людина може перетворитися на “раба мас”, тобто повністю втратити суверенність. Діти можуть по-різному поводитися в шкільному колективі та на самоті. Вплив мас на індивіда вивчає сучасна наука – соціальна психологія. Щоби дитяча індивідуальність не поглиналася колективом, школа має підтримувати інстинктивне устремління дитини до свободи.

Найбільш виразно соціально-педагогічні ідеї були окреслені Марією Карбонель у фундаментальній роботі “Теми з педагогіки” (Валенсія,

1920) [6]. Освітнянка визначала виховання як “універсальну діяльність суспільства у просторі та часі” [6, с. 2] та пояснювала, що виховання має бути цілісним, гармонійним, прогресивним, активним, національним, соціальним і релігійним. Цілісність виховання втілюється в тому, що поступово, від найскромніших до найзначніших, розкриваються всі зусилля й можливості вихованця. Гармонія виховання реалізується у відведенні уваги до кожної здібності людини. Прогресивний характер виховання обумовлений необхідністю розвинути різні здібності вихованця, підвищуючи навантаження вправ для формування певних умінь. Активне виховання спроможне спиратися на зусилля самого вихованця, сприяти розвитку його здібностей і вмінь та самостійній праці над їхнім вдосконаленням. Національне виховання допомагає людині долучитися до специфічних психологічних і культурних звичаїв та укладів рідного народу. Соціальним виховання має бути тому, що розвине альтруїстичні почуття людини, адже, вступаючи в суспільні відносини з іншими, людина послугує загальному благу. Релігійне виховання сприятиме покращенню й облагородженню індивіда, підготовляючи його до досягнення вищої мети – “божої ласки в майбутньому житті” [6, с. 10], [7, с. 42–43].

Соціальній педагогіці Марія Карбонель надавала найважливішого значення, вважаючи її основною платформою сучасної освіти. Освітнянка підкреслювала, що виховна діяльність здійснюється всередині спільноти або суспільного колективу; вона спрямована на те, щоб людина стала соціальною істотою, єдиною з усім навколишнім, причетною до всього. Марія Карбонель стверджувала: “Суспільство має свідомість вищого порядку, аніж індивід, і останній утверджує і вдосконалює власну особистість не тоді, коли він виступає відокремленим членом цілісного організму, а тоді, коли зростає, благородний та безкорисливий, зрікаючись самого себе, розчиняючись у колективній свідомості усеєдиного та всесвітнього духу” [6, с. 20].

Зазначала освітнянка і про те, що між усіма елементами й органами, з яких складається суспільство, існують взаємозв'язки. Людина поступово вдосконалює добродетельність цивілізованості і визнається соціальним членом, зв'язаним з усіма іншими множиною відносин. Той, хто намагається розірвати відносини, якими поєднаний із

суспільством, стає деструктивним елементом, заперечуючи самого себе, а ступінь його соціальної ізоляції свідчить про ступінь безсилля. І навпаки – у функціональній множині, у найчисленніших суспільних відносинах виявляються найбільша інтенсивність життя та найбагатогранніша особистість індивіда.

“Соціальна педагогіка повинна сприяти трьом видам діяльності: розумовій діяльності, що формує справжнє знання; економічній діяльності, яка втілюється у праці і добробуті, та моральній діяльності, котра пробуджує альтруїстичні уявлення ідеї та інтерес до колективних справ”, – робила висновок Марія Карбонель [6, с. 20].

Список літератури

1. Carbonell y Sanchez, Maria. URL: <https://historia-hispanica.rah.es/biografias/9762-maria-carbonell-y-sanchez>.
2. Carbonell Sanchez M. La escuela educativa. *La Escuela Moderna*. 1892, abril. № 13, año II. P. 244–248.
3. Carbonell Sanchez M. Accion reciproca de la idea y del sentimiento en la regeneracion de un pueblo. *La Escuela Moderna*. 1899, junio. № 99, año IX. P. 401–412.
4. Conferencias pedagogicas en el Ateneo de Valencia. Doña Maria Carbonell y Sanchez. *Suplemento a La Escuela Moderna*. Madrid, 30 de abril de 1913. № 1712. P. 824–826.
5. Carbonell Sanchez M. Peligros de la sugestion colectiva. *La Escuela Moderna*. 1915, julio. № 287, año XV. P. 504–506.
6. Carbonell Sanchez M. Temas de pedagogia. Valencia: Imprenta Hijos de F. Vives Mora, 1920. 445 p.
7. Зайченко Н. І. Іспанський педагогічний дискурс (кінець XIX – перша третина XX ст.): концептуалізація соціальної педагогіки: монографія. Київ: Видавництво Ліра-К, 2018. 172 с.